Styrelsens personliga ansvar för aktiebolagets skulder

Ett aktiebolag är en självständig juridisk person som kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. I svensk rätt regleras aktiebolag i 2005 års aktiebolagslag (2005:551) (”ABL”). Trots att lagen inte innehåller någon definition av vad ett aktiebolag är, åsyftas bolag som har bildats i enlighet med lagens regler.

Ett kännetecken som anses definierande för aktiebolag, i jämförelse med t.ex. enkla bolag eller handelsbolag, är en av aktiebolagslagens huvudregler som stadgas i 1 kap. 3 § ABL, nämligen att aktieägarna inte har något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser, t.ex. bolagets skulder. En borgenär som har en fordran gentemot ett aktiebolag är följaktligen hänvisad till att försöka få betalt ur aktiebolagets tillgångar. För det fall aktiebolaget går i konkurs, får borgenären en fordran i konkursen.

Lagstiftaren har ansett att avsaknaden av personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser, nödgats balanseras genom regler som garanterar att bolaget alltid har tillgångar som svarar mot bolagets förpliktelser. Av grundläggande betydelse i det sammanhanget är aktiebolagslagens krav på att ett aktiebolag ska ha ett visst aktiekapital. Aktiekapitalet ska vara i antingen svenska kronor eller euro, vilka är de tillåtna redovisningsvalutorna. Om aktiekapitalet är bestämt i kronor, ska det uppgå till minst 50 000 kr. Om aktiekapitalet är bestämt i euro och har varit bestämt i euro sedan bolaget bildades, ska det uppgå till minst det belopp i euro som motsvarade 50 000 kr enligt Europeiska centralbankens fastställda växelkurs vid tiden för bolagets bildande. Har aktiekapitalet tidigare varit bestämt i kronor, ska det uppgå till minst det belopp i euro som vid bytet av redovisningsvaluta (från kronor till euro) motsvarade 50 000 kr, 1 kap. 5 § ABL.

Men ingen huvudregel utan undantag. Trots huvudregeln om frihet från personligt betalningsansvar kan ett aktiebolags aktieägare och

styrelse, i undantagsfall, bli personligt betalningsansvariga för bolagets skulder. I det följande kommer endast undantagen enligt kapitalskyddsreglerna i aktiebolagslagen, 25 kap. 13-20a §§ ABL, att redovisas utifrån styrelsens perspektiv.

Det ska dock kort nämnas att det även finns undantagsregler i de s.k. principerna för ansvarsgenombrott. Dessa principer, som inte har stöd i lag, innebär förenklat att en domstol kan ålägga ett aktiebolags ägare eller annan med bestämmande inflytande i bolaget ett betalningsansvar för bolagets förpliktelser p.g.a. att motsatsen skulle leda till ett ”icke godtagbart resultat”. Med det menas att verksamheten i bolaget har bedrivits på ett, mot borgenärerna, så stötande eller illojalt sätt att reglerna om frihet från personligt ansvar ska brytas igenom.

Kapitalskyddsreglerna har till syfte att skydda bolagets borgenärer genom att sätta press på bolagets funktionärer att skydda bolagets eget kapital med risk för att annars bli personligt betalningsansvariga.

Enligt reglerna har aktiebolagets styrelse en skyldighet att genast upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning (”KBR 1”) när:

(a) Det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, den s.k. kritiska gränsen, eller

(b) det vid utmätningsförsök hos ett aktiebolag visar sig att bolaget saknar utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordringen.

Vad som menas med att KBR 1 ska upprättas ”genast” ska enligt praxis bedömas från fall till fall. Emellertid kan konstateras att för ett bolag som bedriver en mer omfattande rörelse torde en tidsfrist om minst två månader vara rimlig tid för upprättandet. Som riktmärke gäller att styrelsen ska upprätta en KBR 1 så snart misstanke uppkommit om att bolagets aktiekapital passerat den kritiska gränsen.

Om KBR 1 visar att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen enligt 25 kap. 15 § ABL snarast möjligt utfärda kallelse till en bolagsstämma (”Bolagsstämma 1”) som skall pröva om bolaget skall gå i likvidation. På Bolagsstämma 1 ska KBR 1 samt ett yttrande av revisorn läggas fram och tjäna som underlag för stämmans prövning om likvidation.

Om KBR 1, vid tiden för Bolagsstämma 1, inte visar att det egna kapitalet uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet, har stämman att besluta antingen att bolaget ska träda i likvidation eller att bolaget ska fortsätta att bedriva verksamhet.

För det fall stämman beslutar att bolaget ska bedriva fortsatt verksamhet, ska bolagsstämman enligt 25 kap. 16 § ABL inom åtta månader från Bolagsstämma 1 på kontrollstämma pröva frågan om bolaget skall gå i likvidation (”Bolagsstämma 2”). Inför Bolagsstämma 2 ska styrelsen upprätta en ny kontrollbalansräkning (”KBR 2”), vilken också ska granskas av revisorn. På Bolagsstämma 2 ska KBR 2 och revisorns yttrande läggas fram.

För det fall KBR 2 visar att det finns full täckning för det egna kapitalet, behöver bolagsstämman inte vidta några ytterligare åtgärder, varvid bolagets verksamhet kan drivas vidare. Skulle emellertid KBR 2 visa att det inte finns full täckning för det registrerade aktiekapitalet, är bolagsstämman skyldig att besluta att bolaget ska träda i likvidation. Det är här fråga om frivillig likvidation inte en tvångslikvidation som beslutas av domstolen enligt 25 kap. 17 § ABL.

Styrelsen ska då hos tingsrätten ansöka om beslut om likvidation. Ansökan ska göras inom två veckor från Bolagsstämma 2 eller, om en sådan inte har hållits, från den tidpunkt då stämman senast skulle ha hållits inom åttamånadersfristen. Frågan om likvidation kan även prövas på ansökan av en styrelseledamot, VD, revisor eller aktieägare i bolaget.

Styrelsen har alltså, mot bakgrund av vad som har framkommit ovan, följande skyldigheter:

(c) att upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning (25 kap. 13-14 §§ ABL),

(d) att sammankalla en första kontrollstämma (25 kap. 15 § ABL), eller

(e) att ansöka hos tingsrätten om att bolaget skall gå i likvidation (25 kap. 17 § ABL).

Om styrelsen försummar någon av de nämnda skyldigheterna, ansvarar styrelseledamöterna personligen och solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för aktiebolaget efter det att styrelsen senast skulle ha vidtagit den åtgärd som den inte har vidtagit, 25 kap. 18 § ABL. Därefter löper ansvaret så länge som underlåtenheten består. Denna period benämns ”medansvarsperioden”.

Andra verksamma personer inom bolaget svarar solidariskt med styrelsens ledamöter om de trots vetskap om styrelsens underlåtenhet handlar för bolagets räkning. Uttrycket ”handlar för bolagets räkning” innebär främst att vederbörande företräder bolaget utåt i samband med att en rättshandling företas.

Det personliga betalningsansvaret gäller endast den som har varit försumlig. Bevisbördan ligger hos den som det personliga betalningsansvaret görs gällande mot. För att undgå ansvar måste denne visa att någon försummelse inte förelegat.

Frågan om huruvida försumlighet förelegat bedöms utifrån företrädarens roll i bolaget och den information som han eller hon har haft tillgång till. Vid bedömningen av styrelseledamöternas ansvar är utgångspunkten att varje styrelseledamot bl.a. är skyldig att hålla sig underrättad om förhållandena i bolaget. Den verkställande direktörens ansvar bedöms på liknande sätt. Den som enbart har en underordnad befattning i bolaget och har blivit ålagd att rättshandla på bolagets vägnar kan däremot normalt inte anses ha varit försumlig, inte ens om han eller hon har varit medveten om att styrelsen har försummat sina skyldigheter.

Talan om personligt betalningsansvar ska väckas inom tre år från uppkomsten av den förpliktelse som betalningsansvaret avser eller inom

ett år från det att förpliktelsen senast skulle ha fullgjorts. Om talan inte väcks inom dessa tidsfrister, upphör det personliga betalningsansvaret för förpliktelsen, 25 kap. 20 § ABL. Preskriptionslagen (1981:130) gäller inte för denna typ av förpliktelse, varför det inte är möjligt att vidta preskriptionsbrytande åtgärder, såsom att framställa krav om betalning, och därigenom hålla en förpliktelse vid liv på obestämd tid.

Det personliga betalningsansvaret kan åvila flera personer, som då svarar solidariskt för de förpliktelser för bolaget som ansvaret omfattar. En medansvarig som har uppfyllt en sådan förpliktelse kan i sin tur vända sig mot övriga medansvariga och rikta regresskrav mot dem. Vanliga principer för preskription gäller för sådana krav.